

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XVI—XVII

BELGRADE
1985—1986

<http://www.balcanica.rs>

1973), although the author discusses, in detail, that particular problem (pp. 116—117).

On several occasions, Banac refers to the autobiographical book of Prince Đorđe Karađorđević, *Istina o mom životu (The Truth About My Life*, Belgrade 1969), and treats it as a reliable and serious historical source. The truth is that this book is understandably biased and is not always the most trustful source of information for obvious reasons. Prince Đorđe Karađorđević, who was forced to renounce his claim to the throne in 1909, had a highly subjective and unbalanced opinion of both his father King Petar Karađorđević and his brother King Aleksandar Karađorđević. More than that, his wild character and unstable behaviour led a number of people who had known him well, to think of him as an unbalanced personality.

Regarding statistical data, Ivo Banac's study does not always appear as a reliable source. For example, on page 166 the author gives strict percentage of the number of Serbian and Albanian population in Kosovo region without referring to the source of his information. The same can be applied to Banac's statistics on the number of Yugoslav population by national affiliation. Here again the author develops his own statistical

method which defers fundamentally from the official one.

Ivo Banac's Study *The National Question in Yugoslavia* was an attempt to clarify the most complex and controversial problem in modern Yugoslav history. Banac dared to treat the problem that no historian ever dared to touch. In this respect, the work of Ivo Banac stands as the most courageous historiographical adventure in recent years. Unfortunately, this book could not avoid certain significant problems. In this brief review, some of those problems were mentioned and discussed.

The bombastic approach and literary style of Ivo Banac, full of hidden biases and misconceptions has not contributed a great deal to the final resolution of the Yugoslav national question. The author remained torn between personal political preferences and national sympathies and historical, cultural and social currents of modern Yugoslav history.

When someone misunderstands historical processes and developments what comes as a result is a piece of unsuccessful historiography. When, however, the author misinterprets those same historical processes and developments, one could rightfully question his intellectual integrity.

Milan St. Protić

ФАШИЗАМ И ОКУПАЦИЈА

Czesław Madajczyk, *Faszyzm i okupacje*, t. I *Ukształtowanie się zarządów okupacyjnych*, Poznanj 1983, 792 стр. t. II *Mechanizmy realizowania okupacji*, Poznanj 1984, 736 стр.

О немачком и италијанском фашизму (1938—1945) штампано је већ неколико хиљада монографија, неколико стотина томова изворних публикација, као и неколико десетина хиљада мањих научних расправа и чланака различитог садржаја и вредности, претежно информативног карактера. При таквом мноштву публикација

сваки неупућени читалац имао би право да суди да о овом проблему знамо целу истину и да се досадашњим научним тврђама мало шта може додати. Ново двотомно дело Чеслава Мадајчика, најистакнутијег пољског познаваоца проблематике Трећег Рајха и једног од водећих светских историчара који се баве историјом

другог светског рата, оповргава овакву заблуду. Ова најновија публикација Чеслава Мадајчика је значајно дело које представља резултат дугогодишњих размишљања о великом броју сложених проблема и одговара први пут на многа питања која одавно муче истраживаче. Ово дело први пут у светској литератури обрађује — и то веома успешно — целокупну проблематику историје територија које су окупирале стране силе Осовине у Европи од 1938. до 1945. Целину ове проблематике аутор је изложио у две групе проблема, од којих прва обухвата исцрпну анализу реализације политике окупацијских власти у свакој окупираној држави и у сваком народу посебно, а друга разматра поједина питања у пресеку свих окупираних земаља.

У првој наведеној групи проблема аутор није ограничио своја разматрања искључиво на територије које су освојиле Немачка и Италија, већ је много пажње посветио и земљама које су окупирале Мађарска, Бугарска, Румунија и Финска. Захваљујући огромној ерудитији Чеслава Мадајчика, добили смо прву у свету монографију из историје свих територија окупираних у Европи 1938—1945, и то у једном тому. У односу на Чехословачку, Данску, Грчку, Југославију и Норвешку, констатације аутора далеко превазилазе достигнућа домаће историографије тих земаља, и то је једна од највећих вредности овог рада.

У другој тематској групи аутор је изложио толико мноштво проблема да би само њихово навођење изнео неколико куцаних страница. У најважније свакако спадају процес формирања окупацијских управа, врсте окупација и методи окупацијске политике земаља Осовине, утицај тока рата на промене принципа окупацијске политике, радници окупацијске администрације, карактеристика рада јавних институција које су остваривале основне поставке политике окупацијских власти, улога војске у окупацији подјармљених народа, ставови по-

јединих друштава према непријатељским властима, економска експлоатација окупираних подручја и политика која се тамо водила према становништву, култура и пропаганда у окупираним државама, функције насиља и терора, сарадња делова становништва окупираних подручја са окупацијским властима. Огромну већину покренутих проблема аутор је представно исцрпно и вероватно ће мало шта моћи томе да се дода у будућим истраживањима. Аутор није заобишао ни тзв. шкакљива питања која се односе нарочито на сарадњу с окупацијским властима неких друштвених групација у деловима окупираних земаља. Чеслав Мадајчик је о овој проблематици изнео знатно више интересантних судова и констатација него досадашња историографија. Има додуше у овој публикацији и питања (иако су она малобројна) која су недовољно обрађена. Ту спадају: привредна колаборација, искористишавање од стране Немачке националних конфликата на територијама које је освојила, поступци Словачке на територији коју је окупирала, као и неки аспекти сарадње у области окупацијске политике између Немачке, Италије, Бугарске, Румуније, Мађарске и Финске. Нешто површније третирање ових проблема није увек резултат ауторове омашке, јер још постоје државе које делимично или у целости не дозвољавају приступ документима из другог светског рата. Без увида у њих, не би се могли дати исцрпни одговори на нека питања која муче истраживаче...

... Већину својих разматрања Мадајчик је изнео у широкој позадини других догађаја који су се десили у Европи и у другим деловима света, што омогућава да се схвате неки анализирани процеси. Томе циљу служи и анализа неких појава чији корени сежу у XIX век и почетак XX века, и то су посебно вредности ове публикације. Треба такође одати признање ауторовом покушају да се осврне на сличности и разлике у политици ев-

ропских држава и у њеној реализацији у оба светска рата.

Дело професора Мадајчика обогаћује наше досадашње знање о периоду другог светског рата и у информативном погледу. Аутор је, наиме, прегледао и искористио огроман број извора у домаћим и страним архивама, од којих неке истраживачи досад нису имали у рукама. Проницљива архивска истраживања дала су резултате — у књизи је прикупљен и објављен огроман број информација, те захваљујући томе, она представља праву ризницу обавештења о историји другог светског рата и периода од десетак месеци који су му претходили.

Информативној вредности овог дела доприносе и добро изабране

илустрације, графикони и карте. Књига Чеслава Мадајчика о фашизму и окупацијама не само што проширује и продубљује наше знање о окупираним земљама и земљама окупаторским (1938—1945), већ нагони и на размишљања о многим проблемима непосредно и посредно везаним за сваки рат. Књига представља значајно дело светске историографије које је посвећено проблематици другог светског рата, чије би најважније тезе требало што хитније превести на светске језике и на тај начин их учинити приступачним свима који се интересују за ову проблематику у другим земљама света.

Чеслав Лучак

УЧЕШЋЕ РУМУНИЈЕ У СЛАМАЊУ НАЦИСТИЧКЕ НЕМАЧКЕ

Gheorghe Zaharia, Ion Cupşa, *Participarea României la infringerea Germaniei naziste*, Editura Politică, Bucureşti 1985, 361 стр.

У последњој деценији појавило се неколико књига у Румунији које говоре о суделовању ове земље у антихитлеровском рату, имајући у виду да је буржоаска Краљевина Румунија, силом прилика, била принуђена да учествује у рату против Совјетског Савеза. Поменуте књиге немају намеру да оправдавају поступак Краљевине Румуније, али посебно истичу да је 23. августа 1944. године румунски народ учинио револуционаран корак прелазећи на страну савезника и устајући против нацистичке Немачке.

Књига коју приказујемо настоји да говори не само о преласку Румуније на страну савезника, уз очување војне силе, већ и о војним операцијама које је на румунској територији и в иностранству водила румунска армија, а у циљу сламања фашизма.

Књига је подељена на пет поглавља. Док прво поглавље (стр. 39—109) говори о борби патриот-

ских снага, са Комунистичком партијом Румуније на челу, за ослобођење земље од фашизма, указујући на режим успостављен септембра 1940. и јануара 1941. године, као и на отпор војно-фашистичкој диктатури, антисовјетском рату и припреми за политичко и војно ослобођење, дотле је друго поглавље (стр. 110—158) посвећено почетку националне и социјалне револуције, у исти мах антифашистичке и антиимперијалистичке. Ово поглавље говори о начину на који је изведен устанак у августу 1944. године, као и о његовом значају са чисто румунског и међународног гледишта. У исти мах приказана је и борба широких народних маса са Комунистичком партијом Румуније на челу и другим прогресивним снагама у смислу демократског преображаја земље.

Даља поглавља говоре о ратним операцијама које су румунске трупе водиле против наци-